

УДК 528.94:913(477)

Бібік Л. А.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ПРОЕКТУ РЕКРЕАЦІЙНО- ТУРИСТИЧНОГО АТЛАСУ УКРАЇНИ

Стаття присвячена розробці проекту «Рекреаційно-туристичного атласу України». В ході дослідження виявлено, що картографуванню природних рекреаційних умов та ресурсів приділено мало уваги, саме тому виникла необхідність створення комплексного рекреаційного-туристичного атласу України. Визначені особливості його структури та змісту, розроблено програму цього атласу. Визначено характеристики і значення

© Л. А. Бібік

ресурсів для розвитку рекреаційно-туристичної діяльності в Україні та наявної туристсько-рекреаційної інфраструктури, яку планується відтворити в картографічній формі.

Ключові слова: рекреаційні умови, рекреаційні ресурси, атлас України.

Вступ. Рекреаційно-туристичній діяльності, в сучасних умовах розвитку суспільства приділяється все більше уваги, для багатьох країн та регіонів даний вид діяльності є головним джерелом для економічного зростання. Україна, завдяки своєму географічному положенню та наявним природним ресурсам та історико-культурній спадщині, має всі передумови для створення потужного туристсько-рекреаційного комплексу та розвитку широкого спектру туристсько-рекреаційних атракцій по всій території України.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день в Україні створено багаточисленні туристичні карти та атласи, що відображують головним чином історико-культурні ресурси України, в той час, природним рекреаційним ресурсам, наявним в Україні приділено мало уваги. Для ефективної стратегії розвитку рекреаційно-туристичної діяльності в Україні необхідно укласти комплексний науково-довідковий туристсько-рекреаційний атлас України, що висвітлюватиме наявні природні та природно-антропогенні рекреаційні ресурси та суспільно-історичні туристсько-рекреаційні пам'ятки, а також характеризуватиме рекреаційний потенціал території України. Дане видання також повинно узагальнювати характеристику туристсько-рекреаційних ресурсів за адміністративними областями України.

Аналіз останніх публікацій. В останнє десятиліття видано велику кількість туристичних карт окремих міст та регіонів України. Переважно це видання ДНВП «Картографія» та Інститут передових Технологій (ІПТ). ДНВП «Картографія» також видано путівник «Вся Україна» (рос. мовою), путівник «Україна. Фортеці, замки, палаци...» та атлас «Туристичне намисто України». Дані картографічні твори орієнтовані на широке коло споживачів та відображують головним чином історико-культурну спадщину України [3,4,5].

Формулювання мети та завдань статті. Метою дослідження є розробка програми комплексного «Туристсько-рекреаційного

атласу України». Завдання полягало в визначенні та характеристиці ресурсів, що є передумовою для розвитку рекреаційно-туристичної діяльності в Україні та існуючу туристсько-рекреаційну інфраструктуру, що в подальшому будуть відтворені в картографічній формі.

Матеріали і методи. Для написання статті використали інформацію про рекреаційно-туристичні ресурси, історико-культурні пам'ятки, інфраструктурне забезпечення, статистичні та ілюстративні матеріали. Для підготовки матеріалів і складання карт – картографічні, статистичні методи та метод аналізу і синтезу.

Виклад основного матеріалу. «Туристсько-рекреаційний атлас України» за змістом є тематичним атласом природних та антропогенних туристсько-рекреаційних ресурсів України. Дане видання призначене для спеціалістів в галузі рекреації та туризму, а також для студентів та викладачів вищих навчальних закладів географічних спеціальностей. Окрім того даний атлас може використовуватись іншими користувачами, що цікавляться досліджуваною темою.

Створення «Туристсько-рекреаційного атласу України» має на меті вирішення ряду наукових та практичних завдань, серед яких:

1. Вивчення та систематизація знань про туристсько-рекреаційні ресурси України за допомогою картографічного методу дослідження;

2. Наочне відтворення сучасного стану туристсько-рекреаційної інфраструктури у вигляді картографічних моделей дійсності з метою оцінки, прогнозу та прийняття управлінських рішень в даній галузі.

Для створення даного атласу, окрім фахівців в галузі картографії, важливим є залучення фахівців в галузі рекреацій та туризму. Також необхідне отримання від державних органів якісної та сучасної статистичної та довідкової інформації, на основі аналізу якої буде створено картографічний твір.

Атлас розробляється як однотомний твір. Структура майбутнього атласу має включати наступні розділи:

1. Загальні відомості про територію України
2. Потенціал природних та природно-антропогенних ресурсів
3. Рекреаційний потенціал території України
4. Туристсько-рекреаційні ресурси України (за районами,

виділені рекреаційно-туристським районуванням О. О. Бейдика)

На початку атласу та в кожному розділі мають подаватись матеріали довідкового характеру, що стосуються відповідної теми. Додаткові дані подаються у вигляді текстової інформації, а також у вигляді діаграм, графіків, ілюстрацій.

Для досягнення єдності зовнішнього оформлення та змісту атласу передбачається застосування таких прийомів:

- ідентичність елементів, що присутні на кожному аркуші атласу (шрифт, фон (різниться за розділами), рамка, нумерація сторінок, назва карти, компоновка тощо);
- уніфікованість умовних позначень;
- єдність в оформленні ілюстрацій;
- дотримання масштабного ряду.

Відповідно до призначення, умов використання та можливостей друку, визначено, що доцільним є розмір атласу – 21×30 см. Ці розміри є оптимальними для картографування території України.

Розміщення легенд та карт-врізок має бути виконане за правилами гармонії та у вигляді плаваючої компоновки або в окремих рамках. Кожна карта повинна мати свою тематичну легенду. На початку атласу передбачається розміщення спільної легенди, що відображає умовні позначення елементів географічної основи.

Враховуючи особливості території картографування та розміри території, а також накопичений досвід укладання карт на територію України доцільним є використання в якості проекції пряму кінічну рівнопроміжну, які дає найменші спотворення та найбільше відповідає призначенню карт атласу. Використання картографічної сітки не передбачається.

Атлас розробляється як настільний, що включатиме 21 карту, основний масштаб 1:3 500 000.

Спосіб видання атласу – комп'ютерний. При укладанні картографічного зображення передбачається використання програмного забезпечення ArcGis, графічних векторного редактора Adobe Illustrator та растрового редактора Adobe Photoshop для оформлення карт атласу.

Для створення атласу «Рекреаційно-туристичних ресурсів України» необхідно залучити ряд статистичних джерел, що публікуються головними державними та обласними

управліннями статистики, а також профільними міністерствами та департаментами досліджуваної галузі, серед яких:

- Міністерство екології та природних ресурсів;
- Міністерство охорони здоров'я;
- Управління туризму та курортів Міністерства економічного розвитку та торгівлі;
- Державна служба статистики України;
- профільні департаменти та управління обласних державних адміністрацій, районних та міських рад.

За видами всі види джерел, необхідні для укладання картографічного твору можна поділити на:

- статистичні;
- картографічні;
- літературні.

Отримані данні слід систематизувати, проаналізувати та відібрати та створити відповідні таблиці в програмному забезпеченні Microsoft Excel для подальшої обробки та геокодування в ГІС-програмах.

Окрім того, доцільним є залучення укладених раніше творів подібної тематики, що дасть змогу ознайомитись із показниками картографування та використаними способами картографічного зображення, а також провести загальний аналіз змісту та оформлення цих карт.

Оцінку природних ресурсів для потреб рекреаційно-туристської діяльності доцільно проводити на основі методичних вказівок розроблених Гринюком О.Ю. [2], які передбачають по компонентну оцінку кожного з наявних видів рекреаційних ресурсів, а саме:

- оцінка кліматичних ресурсів, а саме температури повітря та снігового покриву, а також вологості повітря, швидкості вітру та несприятливих атмосферних явищ;
- оцінка бальнеологічних ресурсів (на основі затверджених запасів лікувальних мінеральних вод та балансу лікувальних грязей);
- оцінка водних ресурсів (на основі даних гідрологічних спостережень);
- оцінка об'єктів природно-заповідного фонду;
- оцінка лісових ресурсів;
- оцінка рельєфу території.

На основі проведеної оцінки рекреаційних ресурсів передбачається створення карт потенціалу природних та природно-рекреаційних ресурсів (окремо за кожним з видів), а також на їх основі передбачено створення загальних карт потенціалу території України для розвитку літніх та зимових видів рекреаційно-туристично діяльності.

Розгорнута й деталізована методика дослідження архітектурно-історичних рекреаційних ресурсів розроблена О. О. Бейдиком. [1] Основа бальної оцінки архітектурно-історичних рекреаційних ресурсів – кількість найвизначніших архітектурно-містобудівних споруд.

При розробці атласу, важливу роль відіграє розробка типових компоновок карт, які є невід'ємною частиною композиційного рішення при створенні атласу. Це в першу чергу забезпечує оптимальне розміщення основної карти та інших складових елементів змісту атласу та формує естетичну привабливість майбутнього картографічного твору. Основними підходами при компонуванні «Туристсько-рекреаційного атласу України» передбачається:

- раціональне використання площі аркушів атласу: центральна частина відведена під основну карту має складати $\geq 70\%$ усього аркуша;

- уникнення вільних місць та заповнення їх ілюстраціями і текстовими матеріалами, типове розміщення легенди карти для всіх аркушів;

- уникнення недопустимого з естетичної точки зору розташування додаткових та допоміжних елементів карти («східців», «колодязів», «повітря» тощо) та інших правил компоновки картографічних творів.

Дотримання цих правил у поєднанні з якістю зображення, застосуванням наочних умовних знаків, шрифтів, ілюстрацій та інших художніх засобів, у результаті призводить до позитивного сприйняття картографічного твору.

Для даного атласу типова компоновка передбачає наступне:

1. Картографічне зображення – в центрі аркуша, розміщене в загальній рамці;

2. Назва карти та масштаб – вгорі, в лівій частині аркуша, за межами загальної рамки карти;

3. Карти-врізки (за наявності), в нижньому правому куті

карти в власних рамках;

4. Додаткові дані – в правому верхньому куті карти в межах загальної рамки карти;

5. Легенда карти – в нижньому лівому куті карти, в межах загальної рамки.

Така компоновка є типовою, але не обов'язковою і може варіюватися в залежності від особливостей конкретної карти атласу (рис. 1).

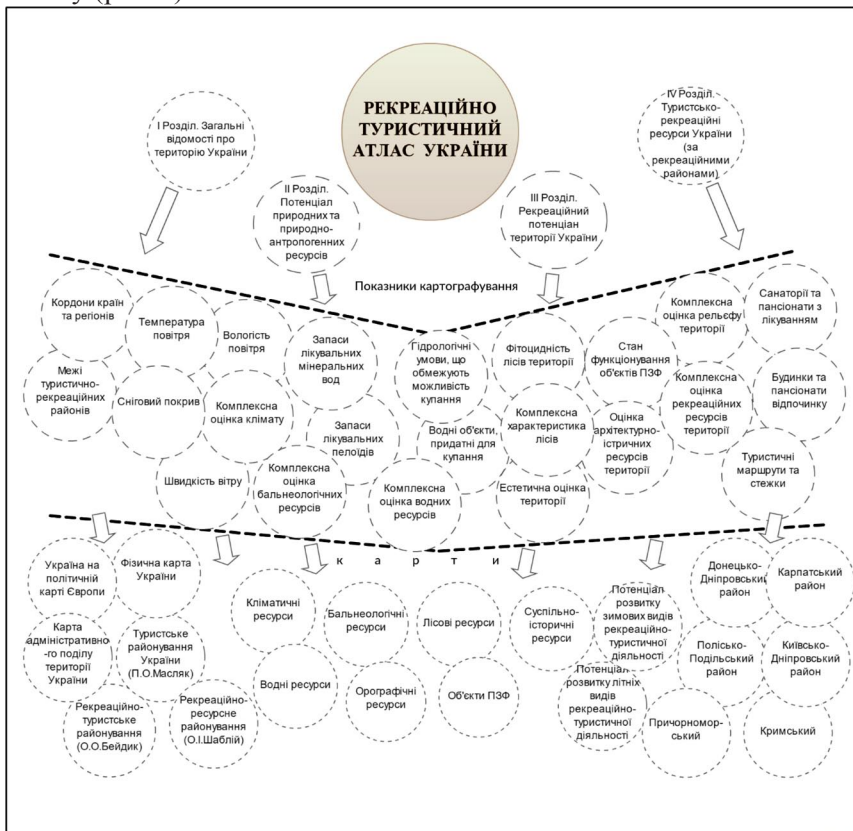

Рис.1. Графічна модель структури атласу

Виходячи з зазначеного вище та враховуючи що карти атласу мають в логічній послідовності розкривати його структуру та зміст, орієнтовний список карт в «Рекреаційно-туристичному атласі України» передбачений наступний:

Розділ 1. «Загальні відомості про територію України» : Україна на карті Європи, фізична карта України, карта адміністративного поділу території України, рекреаційно-туристське районування України (О.О.Бейдик). туристське районування України (за П.О.Масляк), рекреаційно-ресурсне районування України (О.І.Шаблій).

Розділ 2. «Потенціал рекреаційних та туристсько-рекреаційних ресурсів України» : кліматичні ресурси (температура повітря та сніговий покрив), кліматичні ресурси (вологість повітря, швидкість вітру, несприятливі атмосферні явища), бальнеологічні ресурси, водні ресурси, об'єкти природно-заповідного фонду, лісові ресурси, орографічні ресурси, суспільно-історичні ресурси.

Розділ 3. «Потенціал розвитку літніх/зимових видів рекреаційно-туристичної діяльності» : потенціал розвитку літніх видів рекреаційно-туристичної діяльності, потенціал розвитку зимових видів рекреаційно-туристичної діяльності.

Розділ 4. Туристсько-рекреаційні ресурси України (за районами, виділені рекреаційно-туристським районуванням О.О.Бейдика): Рекреаційно-туристичні ресурси (за рекреаційними районами) – 6 карти рекреаційних районів виділених О.О. Бейдиком, а саме Карпатський, Полісько-Подільський, Київсько-Дніпровський, Донецько-Дніпровський, Причорноморський, Кримський.

Даний атлас є тематичним та вузькоспеціалізованим, тому текстові пояснення в ньому мають важливе значення. Кожен тематичний розділ має доповнюватись текстовими поясненнями, що розкривають суть явищ, що відображені на картах.

Атлас представляє собою цілісний твір, і це повинно відбиватись на оформленні його складових частин. Внутрішня єдність атласу досягається відповідним оформленням карт однієї тематики усередині розділу, окремих тематичних розділів атласу, а також його загального вигляду.

Висновки і перспективи дослідження. Розробка комплексного «Рекреаційно-туристичного атласу України» є надзвичайно важливим аспектом на шляху популяризації рекреаційно-туристичної діяльності на території України. Запропонована вище програма атласу передбачає систематизацію статистичної та довідкової інформації про рекреаційно-туристичні ресурси України, та відображення їх в картографічному вигляді,

зручному для подальшого використання як спеціалістами в даній галузі, так і студентами географічних факультетів, а також тими користувачами, кого цікавлять рекреаційні умови України. Методики аналізу рекреаційно-туристичних ресурсів, запропоновані даною програмою, передбачають якнайширше охоплення всіх компонентів, що мають вплив на рекреаційно-туристичну діяльність та покликані найбільш детально відобразити рекреаційно-туристичний потенціал окремих регіонів та території країни в цілому.

**Рецензент – кандидат географічних наук, доцент
В. Л. Приседько**

Література:

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування [Текст] / О. О. Бейдик. – К. : КНУ, 2001. – 397 с.

2. Методичні вказівки до виконання практичних робіт з дисципліни «Основи географії рекреації та туризму» [Текст] / Укл. О. Ю. Гринюк. – К. : ЛГТ, 2012. – 54 с.

3. Туристичне намисто України. Атлас [Карті] / ДНВП «Картографія», Укргеодезкартографія ; відп. ред. Н. О. Крижова. – К. : ДНВП «Картографія», 2011. – 136 с.

4. Офіційний сайт ДНВП «Картографія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrmap.com.ua>.

5. Офіційний сайт ПрАТ «Інститут передових технологій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iat.kiev.ua>.

Л. А. Бибик

ОСОБЕННОСТИ СОЗДАНИЯ ПРОЕКТА «РЕКРЕАЦИОННО-ТУРИСТИЧЕСКОГО АТЛАСА УКРАИНЫ»

Статья посвящена разработке проекта «Рекреационно-туристического атласа Украины». В ходе исследования выявлено, что картографированию природных рекреационных условий и ресурсов уделено мало внимания, поэтому возникла необходимость создания комплексного рекреационно-туристического атласа Украины. Определены особенности его структуры и содержания, разработана программа этого атласа. Определены характеристики и значения ресурсов для развития рекреационно-туристической

деятельности в Украине и существующей туристическо-рекреационной инфраструктуры, которую планируется воссоздать в картографической форме.

Ключевые слова: рекреационные условия, рекреационные ресурсы, атлас Украины.

L. Bibik

PARTICULARLY THE CREATION OF THE PROJECT «RECREATIONAL AND TOURISM ATLAS OF UKRAINE»

There are paid just more attention to recreational and touristic activity in modern conditions of society development and this kind of economic is the primary source for economic growth. Ukraine has all preconditions for creating a powerful touristic and recreational complex and for development of wide range of touristic places on the all territory using its own geographic position and historical and cultural inheritance.

Today there are created many touristic maps and atlases in Ukraine which principally depict historical and cultural resources of Ukraine although it is paid a little attention for natural recreational resources. For effective strategy of touristic activity development in Ukraine it is need to create the complex scientific and reference atlas of Ukraine which depicts present natural and anthropogenic recreational resources and social touristic memorials and characterizes the recreational potential of Ukrainian territory. This issue must generalize the characteristic of touristic and recreational resources relevantly regions of Ukraine.

The article is dedicated to developing the project «Recreational and Tourism Atlas of Ukraine». During the investigation, it is detected the lack of attention to mapping natural recreational conditions and resources. Therefore, creating the complex recreational and tourism atlas of Ukraine is a necessity. The features of the atlas structure and content are defined.

Keywords: recreational conditions, recreational resources, atlas of Ukraine.

Надійшла до редакції 18 лютого 2016 р.